

نگاهی به جامعه و سازمان های عصر ظهور:

ویژگی ها و پیش فرض ها

عبدالرحیم اخلاقی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
قدس سره

۱۳۹۶

سرشناسه	: اخلاقی، عبدالحجیم، ۱۳۰۰
عنوان و نام پدیدآور	: نگاهی به جامعه و سازمان های عصر ظهور: ویژگی ها و پیش فرض ها/ عبدالرحیم اخلاقی.
مشخصات نشر	: قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۴۶۴ ص.
فروست	: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۳۰، مدیریت: ۲۲.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۱۰۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس.
یادداشت	: کتاب حاضر در اصل پایان نامه نویسنده در مجمع تخصصی ارشد در مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی است.
موضوع	: محمدین حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق -
موضوع	: مهدویت -- انتظار -- آینده نگری.
موضوع	: Mahdism -- *Waiting -- Forescating
موضوع	: مهدویت -- انتظار -- جنبه های اجتماعی.
موضوع	: Mahdism -- *Waiting -- Social aspects
موضوع	: مهدویت -- انتظار -- جنبه های قرآنی.
موضوع	: Mahdism -- *Waiting -- Qur'anic teaching
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات.
رده بندی کنگره	: ۸۳الف/۴/۲۲۴ BP
رده بندی دیویی	: ۴۶۲/۲۹۷
شماره کتاب شناسی ملی	: ۴۷۷۱۲۳۶

۱۳۳۰

شمارهٔ ردیف

مدیریت-۲۲

شمارهٔ موضوعی

۱۳۹۶-۶۱

■ نگاهی به جامعه و سازمان‌های اصلاح طلبی: ویژگی‌ها و پیش‌فرض‌ها

● مؤلف: عبدالرحیم اخلاقی

● ناشر: انتشارات مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی

● چاپ: پاپیروس

● نوبت چاپ: اول

● تاریخ چاپ: پاییز ۱۳۹۶

● قیمت: ۳۳۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸

● تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶

● شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۳ فروردین و شهید منیرى جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲

● تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۱۹.....	مقدمه معاونت پژوهش
۲۲.....	پیشگفتار
فصل اول: آینده پژوهی	
۳۰.....	۱. مقدمه
۳۱.....	۲. ضرورت آینده‌شناسی
۳۳.....	۳. واژگان مهم در حوزه آینده‌نگری
۳۴.....	۳-۱. آینده‌نگری
۳۵.....	۳-۲. آینده‌پژوهی
۳۵.....	۳-۳. برنامه‌ریزی استراتژیک
۳۶.....	۳-۴. تصویرپردازی
۳۶.....	۳-۵. پیش‌بینی
۳۶.....	۳-۶. پیشگویی

۴۰. پیشینه تاریخی آینده‌پژوهی ۴۰
۴۵. عناصر تشکیل‌دهنده آینده ۴۵
۴۸. پیش‌فرض‌های آینده‌پژوهی ۴۸
۵۴. انواع رویکردهای آینده‌پژوهی (آینده‌نگری) ۵۴
۵۴. ۷-۱. آینده‌نگری فلسفی ۵۴
۵۵. ۷-۲. آینده‌نگری علمی ۵۵
۵۶. ۷-۳. آینده‌نگری دینی (پیشگویی) ۵۶
۵۸. ۸. تفاوت میان آینده‌نگری دینی و انسانی ۵۸
۵۸. ۸-۱. تفاوت در روش‌شناسی ۵۸
۵۸. ۸-۲. تفاوت در آینده‌نگران ۵۸
۵۹. ۸-۳. تفاوت در اهداف ۵۹
۵۹. ۸-۴. تفاوت در منابع ۵۹
۵۹. ۹. انواع تصویرها از جهان آینده ۵۹
۶۰. ۹-۱. سلطه لیبرالیسم بر جهان آینده ۶۰
۶۲. ۹-۲. جهان آینده و برخورد تمدن‌ها ۶۲
۶۵. ۹-۳. پیمتازی غرب در موج سوم ۶۵
۷۴. ۱۰. انواع واکنش‌های محتمل در مقابل تصاویر ارائه‌شده از آینده ۷۴
۷۴. ۱۰-۱. واکنش منفعل ۷۴
۷۴. ۱۰-۲. واکنش هم‌نوا ۷۴
۷۵. ۱۰-۳. واکنش فعال ۷۵
۷۵. ۱۰-۴. واکنش فوق‌فعال ۷۵

۷۵.....	۱۰-۵. واکنش آشفته‌حال.....
۷۸.....	۱۱. رویکرد عالمانه به عصر ظهور؛ لازمه داشتن واکنش فوق فعال.....
۷۹.....	۱۲. مهم‌ترین روش‌های تحقیق در حوزه آینده‌نگری.....
۸۱.....	۱۲-۱. تحلیل روند.....
۸۱.....	۱۲-۲. توقان ذهنی.....
۸۲.....	۱۱-۳. سناریوسازی.....
۸۳.....	۱۱-۴. مشاهده.....
۸۳.....	۱۲-۵. پایش روند.....
۸۴.....	۱۲-۶. برون‌یابی روند.....
۸۴.....	۱۲-۷. مدل‌سازی.....
۸۵.....	۱۲-۸. مشاوره با دیگران.....
۸۵.....	۱۲-۹. چشم‌اندازسازی.....
۸۶.....	۱۲-۱۰. مدل‌های علی و معلولی.....
۸۶.....	۱۲-۱۱. تصویرپردازی.....
۸۷.....	۱۲-۱۲. روش دلفی.....
۸۸.....	۱۲-۱۳. روش‌های تحقیق آینده‌پژوهی دینی.....
۸۸.....	۱۲-۳-۱. تحلیل سرگذشت پیشینیان برای بهسازی آینده و عبرت‌آموزی.....
۸۸.....	۱۲-۳-۲. توجه به سنت‌های الهی.....
۸۹.....	۱۲-۳-۳. تفسیر و تحلیل اخبار وارد شده درباره آینده.....
فصل دوم؛ طراحی سازمان در دانش مدیریت	
۹۲.....	۱. مقدمه.....

۲. طراحی سازمان در دانش مدیریت ۹۲
- ۲-۱. انواع دیدگاه‌ها در مورد طراحی سازمان ۹۳
- ۲-۱-۱. دیدگاه‌های اولیه طراحی سازمان ۹۳
- الف) دیدگاه کلاسیک ۹۳
- ب) دیدگاه نئوکلاسیک ۹۶
- ۲-۱-۲. رویکرد اقتضایی به طراحی سازمان ۹۷
- ۳-۱. رویکرد جدید به طراحی سازمان (سازمان یادگیرنده) ۹۹
- الف) تعریف سازمان یادگیرنده ۱۰۰
- ب) انواع دیدگاه‌ها در مورد سازمان یادگیرنده ۱۰۱
- یک. دیدگاه سیستمی ۱۰۱
- خرده‌سیستم یادگیری ۱۰۵
- خرده‌سیستم سازمان ۱۰۵
- خرده‌سیستم افراد ۱۰۶
- خرده‌سیستم دانش ۱۰۷
- خرده‌سیستم فناوری ۱۰۷
- دو. دیدگاه راهبردی ۱۰۸
- سه. دیدگاه INVEST ۱۰۹
۳. عوامل تأثیرگذار بر ساختار سازمانی ۱۱۰
- ۳-۱. استراتژی ۱۱۰
- ۳-۱-۱. نظریه سنتی درباره ارتباط استراتژی-ساختار ۱۱۱
- ۳-۱-۲. نظریه معاصر درباره ارتباط استراتژی-ساختار ۱۱۳

۱۱۴	۳-۲. فناوری
۱۱۷	۳-۳. اندازه سازمان
۱۱۹	۳-۴. محیط سازمان
۱۲۱	۳-۵. قدرت-کنترل
۱۲۲	۴. دیدگاه مینتزبرگ در مورد ساختار و طرح سازمانی
۱۲۵	۱-۱. ساختار ساده
۱۲۶	۱-۲. بوروکراسی ماشینی
۱۲۸	۴-۳. بوروکراسی حرفه‌ای
۱۳۰	۴-۴. ساختار بنیادی
۱۳۲	۴-۵. ساختار تخصصی-بیزه (ادمه‌کراسی)
۱۳۴	۴-۶. سازمان مأموریتی
۱۳۶	۴-۷. سازمان سیاسی
۱۳۷	۵. مبانی و پیش‌فرض‌های طراحی سازمان در نظریه‌های رایج برآمده از غرب
۱۴۰	۵-۱. پیش‌فرض‌های معرفت‌شناختی
۱۴۱	۵-۲. پیش‌فرض‌های هستی‌شناختی
۱۴۲	۵-۳. پیش‌فرض‌های انسان‌شناختی
۱۴۴	۵-۴. پیش‌فرض‌های ارزش‌شناختی
۱۴۶	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری فصل

فصل سوم: مختصات جامعه عصر ظهور

۱۵۰	۱. مقدمه
۱۵۱	۲. مختصات فرهنگی

- ۲-۱. رشد همه‌جانبهٔ دین‌داری ۱۵۲
- ۲-۱-۱. گسترش کلمهٔ توحید ۱۵۲
- ۲-۱-۲. عبودیت ۱۵۵
- ۲-۲. تعلیم و تربیت ۱۵۸
- ۲-۳. رشد معرفت و دانایی ۱۶۱
- ۲-۴. رشد عقلانیت و فرزاندگی ۱۶۵
- ۲-۵. ریبی و من‌بدعت‌ها ۱۶۸
۳. مختصات اجتماعی ۱۷۰
- ۳-۱. عدالت اجتماعی ۱۷۱
- ۳-۱-۱. ابزارهای شیوه‌های برقراری عدالت اجتماعی در جامعهٔ مطلوب مؤمنان ۱۷۶
- الف) وجود قانون عادلانه و عملی کردن کامل آن ۱۷۶
- ب) بازگرداندن حقوق از دست رفتهٔ انسان‌ها ۱۷۷
- ج) انتخاب افراد بر اساس شایسته‌سالاری ۱۷۸
- د) از بین رفتن زمینهٔ استثمار انسان‌ها ۱۷۹
- ه) دستگاه قضایی عدل‌محور ۱۸۰
- و) به کار گماردن کارگزاران عادل ۱۸۴
- ز) کنترل و نظارت دقیق ۱۸۵
- ۳-۲. فراگیری امنیت اجتماعی (مادی و معنوی) ۱۸۷
- ۳-۳. وجود رضایت اجتماعی ۱۹۳
- ۳-۴. اصلاح روابط اجتماعی ۱۹۳

- ۳-۵. از بین رفتن فاصله طبقاتی..... ۱۹۵
- ۳-۶. نهاد خانواده..... ۱۹۷
- ۳-۷. ارتقای نقش زنان در جامعه مطلوب..... ۱۹۹
- ۳-۸. از بین رفتن ضد ارزش‌ها و احیای ارزش‌های اجتماعی..... ۲۰۱
۴. مختصات سیاسی..... ۲۰۲
- ۴-۱. راه‌های شکل‌دهی به حکومت در جامعه مطلوب..... ۲۰۲
- ۴-۱-۱. اصل دعوت..... ۲۰۳
- ۴-۱-۲. نصیب به واسطه رعب و امدادهای غیبی..... ۲۰۴
- ۴-۱-۳. اصل جهاد، جنگ عادلانه..... ۲۰۷
- ۴-۲. مخالفان و دشمنان تحقق حکومت در جامعه مطلوب..... ۲۱۰
- ۴-۲-۱. راحت‌طلبان..... ۲۱۰
- ۴-۲-۲. متحجران و روشن‌فکران..... ۲۱۱
- ۴-۲-۳. مشرکان، کفار و منافقان..... ۲۱۲
- ۴-۳. مختصات حکومت در جامعه مطلوب..... ۲۱۳
- ۴-۳-۱. گستردگی..... ۲۱۳
- ۴-۳-۲. دینی و اسلامی بودن..... ۲۱۵
- ۴-۳-۳. محوریت ولایت خداوند..... ۲۱۷
- ۴-۳-۴. مقبولیت عمومی..... ۲۱۸
- ۴-۴. اهداف حکومت (نظام سیاسی اسلام)..... ۲۲۰
- ۴-۴-۱. اهداف مادی و دنیایی..... ۲۲۱
- ۴-۴-۲. اهداف معنوی و ارزشی..... ۲۲۱

- ۲۲۱..... الف) بسترسازی برای قُرب انسان به خدا
- ۲۲۳..... ب) اجرای احکام اسلامی و تلاش برای تحقق عدالت
- ۲۲۴..... ج) برطرف کردن موانع دین‌داری مردم
- ۲۲۵..... ۴-۵. ویژگی‌های کارگزاران
- ۲۲۶..... ۴-۵-۱. معرفت بالا به خدا
- ۲۲۷..... ۴-۵-۲. عبودیت و بندگی
- ۲۲۸..... ۴-۵-۳. رعایت حدود الهی
- ۲۲۹..... ۴-۵-۴. اخلاص از مدیریت عالی
- ۲۲۹..... ۴-۵-۵. انشا و ممانعت
- ۲۳۱..... ۴-۵-۶. ساده‌رستی و زهد
- ۲۳۲..... ۴-۵-۷. قدرت و سباحت
- ۲۳۴..... ۴-۵-۸. بصیرت و آگاهی
- ۲۳۵..... ۴-۵-۹. نظم و انضباط
- ۲۳۶..... ۴-۵-۱۰. داشتن علم و دانش
- ۲۳۷..... ۴-۶. نحوه تعامل مدیریت عالی با کارگزاران جامعه عصر ظهور
- ۲۳۸..... ۴-۶-۱. تمرکز در قانون‌گذاری
- ۲۳۹..... ۴-۶-۲. عدم تمرکز (تفویض اختیار) در تصمیم‌گیری و اجرا
- ۲۳۹..... ۴-۶-۳. شایسته‌سالاری
- ۲۴۱..... ۴-۶-۴. تلفیق تجربه و توان
- ۲۴۲..... ۵. مختصات اقتصادی
- ۲۴۴..... ۵-۱. ریشه‌کن کردن فقر از جامعه

- ۲۴۶ ۵-۲. برخورداری مردم از فرصت‌های برابر
- ۲۴۹ ۵-۳. وفور نعمت در سایه تقوای مردم
- ۲۵۸ ۵-۴. گسترش دام‌پروری و کشاورزی
- ۲۶۵ ۵-۵. پیشرفت صنعت، فناوری و تکنولوژی
- ۲۶۷ ۵-۶. گسترش تجارت و بازرگانی
- ۲۶۹ ۵-۷. عمران و آبادانی زمین
- ۲۷۲ ۵-۸. افزایش مال و ثروت در کنار استخراج معادن
- ۲۷۴ ۵-۹. از بن رفاه دنیا
- ۲۷۶ ۵-۱۰. عدالت تصدقی
- ۲۷۹ ۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری فصل

فصل چهارم: پیش‌فرض‌ها، سازمان‌های عصر ظهور

- ۲۸۴ ۱. مقدمه
- ۲۸۵ ۲. پیش‌فرض معرفت‌شناختی
- ۲۸۶ ۲-۱. امکان معرفت به واقع
- ۲۸۷ ۲-۲. ابزارهای معرفت
- ۲۹۱ ۲-۳. محدودیت ابزارهای معرفت
- ۲۹۳ جایگاه عقل در کسب معرفت
- ۲۹۹ ۲-۴. موانع معرفت
- ۳۰۲ ۳. پیش‌فرض هستی‌شناختی
- ۳۰۲ ۳-۱. توحیدمحوری
- ۳۰۸ مراتب توحید

۴. پیش‌فرض‌های انسان‌شناختی..... ۳۱۱
- ۴-۱. شناخت فطری انسان از خدا..... ۳۱۴
- ۴-۲. دو بُعدی بودن انسان..... ۳۱۶
- ۴-۳. موقعیت ممتاز انسان در جهان هستی..... ۳۲۰
- ۴-۴. هدفمندی آفرینش انسان..... ۳۲۶
- ۴-۵. تعدد نیازهای انسان..... ۳۲۹
- ۴-۶. سطح انگیزشی و تنوع انگیزه‌های انسان..... ۳۳۹
- ۴-۷. غایت‌مندی زندگی انسان..... ۳۴۵
- ۴-۸. مختار بودن انسان..... ۳۴۸
۵. پیش‌فرض‌های ارزش‌شناختی..... ۳۵۰
- ۵-۱. واقع‌گرایی ارزش‌ها..... ۳۵۱
- ۵-۲. مطلق بودن ارزش‌ها..... ۳۵۴
- ۵-۳. رسیدن به قُرب الهی؛ معیار ارزش‌ها..... ۳۵۶
- ۵-۴. همراهی حُسن فاعلی با حُسن فعلی..... ۳۵۸
- ۵-۵. ایمان؛ شرط ارزش‌ها..... ۳۵۹
- ۵-۶. وجود ارزش‌های اجتماعی در کنار ارزش‌های فردی..... ۳۶۰
۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۳۶۲
- مهم‌ترین ویژگی‌های نظام ارزشی اسلام..... ۳۶۳
- فصل پنجم، گزاره‌های استخراجی، نتایج و پیشنهادهای تحقیق
۱. استخراج گزاره‌ها..... ۳۷۶

۳۸۲	۲. کسب نظر خبرگان درمورد گزاره‌ها و نتایج حاصل از آنها
۳۸۹	۳. نتایج
۳۹۱	۴. پیشنهادات
۳۹۳	منابع
۴۰۷	مقالات
۴۰۹	لازمین
۴۲۳	نمایه‌ها

مقدمه معارف پنهان

حقیقت اصیل‌ترین جلوه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نیاخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توسط ما و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مصدومیت حقیقت، و چه شیرین‌حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین‌رفتنی و نگونسان‌سازین والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کم‌همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان نقش و تاثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و گرامی او ﷺ، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب

حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و میداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌جویان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظمت و وسعت دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی تثبیت و بسازند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آهنگ به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رذپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این‌رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و

سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی* در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، بنیاد پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، ارزش‌ها و نثر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو مدیریت اسلامی که با تلاش پژوهشگر ارجمند عبدالرحیم اخلاقی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائه الگویی از سازمان‌ها برای فعالیت در فضای عصر ظهور است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و حجج اسلام وال‌سلمین دکتر محمد مهدی نادری و دکتر محسن منطقی که با مطالعه و ارائه نثرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی*

پیشگفتار

آینده کلیدواژه، مفهوم راناره‌ای است که اندیشیدن و تأمل درباره آن، برای همگان جالب و پرجاذبه است. شاید بتوان گفت که شوق آینده‌نگری شعبه‌ای از خصیصه ذاتی دانش‌پژوهی بشر است. جدا از میل فطری انسان به آینده، ضرورت شناخت آینده و پیش‌بینی رستاخیز آینده، با وجود دشواری‌های آن، به حدی است که به‌شدت توجه اندیشمندان را برهن‌انگیزد.

دین با پاسخ‌گویی به این خصیصه ذاتی بشر، افق روشن و امیدوارانه فراروی انسان گشوده، و آینده‌ای توأم با عدالت، امنیت، رفاه و پیشرفت را برای جهان در زمان ظهور آخرین ذخیره الهی پیش‌بینی کرده است. «عصر ظهور»، افق از زمان است که در طول تاریخ توجه بسیاری را به خود جلب کرده است. افرادی که نمی‌توانند نسبت به آینده و به‌خصوص آخرالزمان بی‌اعتنا باشند، زمان حال را با انبوه تحولات در حال گذر آن، پیش روی خود می‌بینند و همواره از خود سؤال می‌کنند که در عصر ظهور منجی بشر چه روی می‌دهد؟ چگونه روی می‌دهد؟

اهمیت این موضوعات به حدی است که از صدها و بلکه هزاران سال پیش، توجه مکاتب فراوانی را به خود معطوف کرده است؛ و می‌توان بازتاب گسترده و فراگیر آن را در همهٔ رویکردهای مذهبی-توحیدی به‌شکلی مشاهده کرد. بسیاری از مکاتب رمز موفقیت خود را گنجاندن اهداف و قابلیت‌های خود در زمینهٔ ظهور منجی و فرایند آینده‌نگری و واکنش در آینده‌ای محتوم دانسته‌اند و تلاش می‌کنند برای برنامه‌ها و راهبردهای آینده چشم‌انداز و مسیر روشنی را به تصویر بکشند. «ظهور» آخرین منجی است که حادثه‌ای بی‌مانند است که تاریخ فقط یک‌بار آن را تجربه خواهد کرد. ظهور بزرگ، افزون بر آنکه دارای نشانه‌هایی است، شرایطی نیز دارد که آینده شاهد شکل‌گیری آن خواهد بود، بنابراین شناخت آن و امکان تأثیرگذاری بر آن بسیار اهمیت دارد. لیکن این شرایط ظهور چگونه خواهد بود؟ آنچه در مباحث مهدویت‌پژوهی مطرح می‌شود، توجه به این نکته است که آیا یک جامعه می‌تواند با یک نظام فرهنگی-اعتقادی صحیح (سازنده، حرکت‌آفرین و هویت‌بخش) و منطقی در شکل‌گیری آینده‌ای مطمئن نقش ایفا، و تسهیل‌دهندهٔ راه خود را مدیریت کند و از همهٔ فرصت‌های خود برای ساختن جامعه در راستای وعده‌های الهی بهره‌گیری کند؟ به بیان دیگر آیا شیعیان و منجی‌باوران، می‌توانند با برنامه‌ریزی و پیش‌بینی صحیح تحولات و رخدادهای آینده در شکل‌گیری آن تأثیر بگذارند؟ مهدی‌باوران با معرفت دربارهٔ صاحب «عصر ظهور»، تکالیف، نقش‌ها و وظایفشان چگونه می‌توانند به تکالیفشان عمل کنند؟ بدون شک، ملتی که می‌خواهد در

جهان آینده حضوری مؤثر داشته باشد، باید بداند در کجا ایستاده است؛ به کجا می‌خواهد برود و چگونه می‌خواهد فاصله وضع موجود تا وضع مطلوب را طی کند. برای این آمادگی باید توان‌سنجی کنیم و بفهمیم که امکاناتمان برای حضور در آینده چیست. آیا رویکرد، توان دینی و فرهنگی فعلی می‌تواند به ما کمک کند از آینده استقبال کنیم یا خیر؟ در اسلام، باور به «مهدویت» مهم‌ترین منبع امیدواری به آینده‌ای روشن است که بر مبنای آن، روزی ولیّ خدا خواهد آمد و آنچه را مردم به تحقق کامل آن امید بسته‌اند، برآورده خواهد کرد. بنا بر این توصیف، ترسیم آینده موعود در «عصر ظهور» و پی بردن به مشخصات جامعه در آن عصر، اهمیت بسیاری دارد. این مهم، به‌ویژه بر سیاست‌گذاری‌های جامعه اسلامی در سطح کلان، و بر رفتار اعضای جامعه در سطح خرد، اثرگذار است. آنچه در این میان اهمیتی بسیار دارد، تصویر دقیق سازمان‌های عصر ظهور است. به عبارت دیگر یکی از اولین اقدامات برای رسیدن به جامعه مطلوب، طراحی سازمان‌های مطلوب است. فرآیند شدن سازمان‌ها در عرصه زندگی و تخصصی‌تر شدن آنها، موجب شد تا سازمان‌ها تا شخصیت، تفکر و رفتار افراد به دست سازمان‌ها شکل بگیرد. به‌نوعی آن‌ها که دیگر نمی‌توان ساختار اجتماعی جامعه را با توصیف رابطه میان اشخاص طبیعی و طبیعی به درستی توضیح داد و برای درک عمیق آن باید رابطه اشخاص سازمانی-حقوقی را با هم در نظر گرفت. از طرفی، سازمان‌ها یکی از سازکارهای اساسی جوامع فوق تخصصی هستند. این سازمان‌ها افزون بر اینکه دارای سازکار اجرایی و راهکارهایی برای دستیابی به بسیاری از

اهداف گوناگون هستند، سرچشمه بسیاری از مشکلات فعلی نیز به شمار می‌آیند و بر زندگی جمعی ما تأثیر مهمی می‌گذارند.

ولی هنگام مطالعه سازمان، همواره آسیبی جدی وجود دارد. به این معنا که سازمان‌ها با مشخصات موجود مطالعه می‌شوند، درحالی که رسالت دانش، طراحی سازمان‌های متناسب برای آینده است. بنابراین باید با تکیه بر دانش‌های دینی و منابع غنی اسلامی و با روش‌شناسی خاص آن، به این امر مهم بپردازیم. بدون شیوه طراحی هر سازمان به ساخت، فرهنگ، و تمدن جامعه مستقیم است. باید که سازمان در آنجا فعالیت می‌کند.

کتاب حاضر (که کارنده قبلاً به صورت پایان‌نامه کارشناسی ارشد در مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^ع عرضه کرده)، در پنج فصل تنظیم شده است. در فصل اول نگاهی داریم به آینده و مباحث مرتبط با آینده‌پژوهی. در فصل دوم نیز گذرایی داریم بر طراحی سازمان در دانش رایج مدیریت. در فصل‌های سوم و چهارم که محورهای اصلی این کتاب هستند و در واقع یافته‌های تحقیق محسوب می‌شوند، با استفاده از روایات و بعضاً آیات به کندوکاو در فضای ظهور و مختصات جامعه عصر مهدوی پرداخته، و با طرح چهار دسته پیش‌فرض زمینه را برای استخراج گزاره‌ها فراهم ساخته‌ایم. در فصل پنجم گزاره‌ها را مطرح کرده، و برای نظرسنجی از خبرگان در اختیار آنها قرار داده‌ایم. این نوشتار با ارائه نتایج و پیشنهادات خاتمه می‌یابد.

در اینجا بر خود فرض می‌دانم که مراتب سپاس و قدردانی خویش را از تمام کسانی که مرا در این راه یاری کرده‌اند، ابراز دارم. از مسئولان

محترم مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی * و به‌ویژه حضرت آیت‌الله مصباح حفظه‌الله، مسئولان معاونت آموزش، معاونت پژوهش، مدیریت تدوین متون، و سایر استادان و کارمندان این مؤسسه سپاسگزارم. از استاد گرامی دکتر علی‌اصغر پورعزت که با راهنمایی‌های روشنگرانه و راه‌گشای خود در رفع کاستی‌های این نوشتار کوشیدند، قدردانی می‌کنم. از استاد محترم دکتر محمدتقی نوروزی که مرا از رهنمودهای دل‌سوزانه و عالمانه خویش بهره‌مند ساختند، سپاسگزاری می‌کنم.

همچنین یسته است مراتب امتنان خویش را نسبت به سایر استادان و مسئولان گروه مدیریت، به دلیل تمام حقوقی که بر ذمه حقیر دارند، اعلام کنم. در این مختصر مجال ذکر نام همه آن عزیزان نیست و ذکر هریک به‌تنهایی، به سبب یک‌سای لطفشان، ترجیحی است دشوار. یقیناً اگر در این سطور قوتی باشد، مرسوس آن آنان، و اگر نقصی هست، از اهمال و سستی نگارنده است. پیشاپیش از تمام کسانی که بزرگوارانہ مرا در جریان نقص‌ها و عیب‌هایی خواهند گذاشت، که موجب تقویت و اصلاح کار می‌شوند، قدردانی می‌کنم.

عبدالحجیم اخلاقی

۱۳۹۵